

Dr. Şerif Emre GÖKÇAY

İstanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesi Maliye Bölümü

Mali Hukuk Anabilim Dalı

Öğretim Üyesi

**VERGİ HUKUKUNDA
EKONOMİK YAKLAŞIM İLKESİNİN
KAPSAMI, NİTELİĞİ VE SINIRLARI**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	VII
ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM EKONOMİK YAKLAŞIM İLKESİNİN TEMELLERİ

1.1. KAVRAMSAL AÇIDAN EKONOMİK YAKLAŞIM	7
1.1.1. Kelime Anlamı	8
1.1.1.1. Yaklaşım Kelimesi	9
1.1.1.2. Ekonomik Kelimesi	9
1.1.1.3. Ekonomik Yaklaşımın Anlamı.....	11
1.1.2. Ekonomik Yaklaşım Kavramı.....	12
1.1.2.1. Hukuki Biçim.....	21
1.1.2.2. Ekonomik Öz.....	23
1.1.3. Kavramın Yakın Kavramlardan Ayırte dilmesi	27
1.1.3.1. Hukukun Ekonomik Çözümlemesinden Ayırte dilmesi..	27

1.1.3.2. Özün Biçime Üstünlüğü (Özün Önceliği) Öğretisinden Ayırtdilmesi	29
1.1.3.3. Ekonomik Öz Öğretisinden Ayırtdilmesi.....	31
1.1.3.4. Özün Önceliği İlkesinden Ayırtdilmesi	33
1.2. TARİHSEL AÇIDAN EKONOMİK YAKLAŞIM.....	34
1.2.1. 1919 Öncesi Dönem: Medeni Hukukun Egemenliği.....	37
1.2.2. 1919 – 1934 Dönemi: Birinci Dünya Savaşı ve Ekonomik Yaklaşımın Ortaya Çıkışı	40
1.2.3. 1934 – 1945 Dönemi: Nasyonal Sosyalist Dönem.....	51
1.2.4. 1945 – 1977 Dönemi: İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yeniden İnşa Dönemi	57
1.2.5. 1977 Sonrası Dönem: Küreselleşme ve Ekonomik Yaklaşımın Yeni Boyutu	59
1.3. KURAMSAL AÇIDAN EKONOMİK YAKLAŞIM.....	62
1.3.1. Hukuki Dayanakların Belirlenmesi	62
1.3.1.1. Vergi Hukuku – Anayasa Hukuku İlişkisi Açısından.....	65
1.3.1.1.1. Anayasal Vergileme İlkeleri Altında Ekonomik Yaklaşımın Dayanakları.....	66
1.3.1.1.1.1. Adalet İlkesi.....	67
1.3.1.1.1.2. Genellik İlkesi.....	69
1.3.1.1.1.3. Eşitlik İlkesi.....	71
1.3.1.1.1.4. Mali Güç İlkesi	75
1.3.1.1.2. Anayasal Temel Hak ve Özgürlükler Altında Ekonomik Yaklaşım	81
1.3.1.2. Vergi Hukuku – Özel Hukuk İlişkisi Temelinde Ekonomik Yaklaşımın Dayanakları	87
1.3.1.2.1. Vergi Hukuku Özel Hukuk İlişkisi.....	88
1.3.1.2.2. Vergi Hukukunda Özel Hukuk Kavramlarının Geçerliliği.....	92
1.3.1.2.2.1. Mutlak Geçerlilik	92
1.3.1.2.2.2. Kısmi Geçerlilik.....	95
1.3.1.2.2.3. Ekonomik Kavramların Geçerliliği.....	100

1.3.2. Ekonomik Yaklaşımın Hukuk Yöntembilimindeki Konumunun Belirlenmesi	103
1.3.2.1. Hukukta Yöntem.....	104
1.3.2.1.1. Biçimci Yaklaşımlar ve Kavram Hukukçuluğu Ekolü.....	105
1.3.2.1.2. Amaçsal Yaklaşımlar	109
1.3.2.1.2.1. Serbest Hukuk Ekolü.....	110
1.3.2.1.2.2. Menfaatler İçtihadı (Çıkarların Dengelenmesi) Ekolü.....	111
1.3.2.2. Ekonomik Yaklaşımın Konumu.....	112
1.3.2.3. Ekonomik Yaklaşımın Vergi Hukukuna Özgünlüğü....	115

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ HUKUKUNDA EKONOMİK YAKLAŞIMIN UYGULAMA ALANI

2.1. EKONOMİK YAKLAŞIMIN YORUMDA VE NİTELENDİRMEDE UYGULANMASI.....	120
2.1.1. Hukuk Kurallarının Anlam Bakımından Uygulanması	121
2.1.2. Vergi Hukuku Kurallarının Anlam Bakımında Uygulanması	125
2.1.2.1. Tipleştirme	126
2.1.2.2. Tipiklik.....	128
2.1.3. Ekonomik Yaklaşımın Yorumda Uygulanması.....	129
2.1.3.1. Yorum (Soyut Hukuk Kuralının Yorumlanması)	129
2.1.3.1.1. Yorumun Kapsamı ve Amacı.....	129
2.1.3.1.2. Yorum Yöntemleri.....	131
2.1.3.1.2.1. Deyimsel (Sözel – Dilbilimsel – Lafzi) Yorum	132
2.1.3.1.2.2. Sistematik Yorum.....	133
2.1.3.1.2.3. Tarihsel Yorum	134
2.1.3.1.2.4. Amaçsal Yorum.....	135
2.1.3.1.3. Vergi Hukukunda Yorumun Özellikleri.....	136

2.1.3.1.4. Vergi Hukukunda Amaçsal Yorum.....	138
2.1.3.1.4.1. Genel Amaçlar.....	139
2.1.3.1.4.1.1. Mali Amaç.....	140
2.1.3.1.4.1.2. Ekonomik ve Toplumsal (Mali – Fiskal Olmayan) Amaçlar.....	142
2.1.3.1.4.2. Özel Amaç.....	144
2.1.3.2. Vergi Hukukunda Ekonomik Yorum	144
2.1.3.2.1. Amaçsal Yorum Ekonomik Yorum İlişkisi	146
2.1.3.2.2. Ekonomik Yorumun Bileşenleri	146
2.1.3.2.2.1. Ekonomik Anlam.....	147
2.1.3.2.2.2. Ekonomik Amaç	149
2.1.3.2.2.3. İlişkilerin Gelişimi.....	151
2.1.4. Ekonomik Yaklaşımın Nitelendirmede Uygulanması	153
2.1.4.1. Nitelendirme (Somut Hukuk Olayının Yorumlanması)	153
2.1.4.2. Ekonomik İrdeleme.....	155
2.1.4.2.1. Hukuka, Kamu Düzenine veya Ahlaka Aykırı İşlemler.....	159
2.1.4.2.2. Hukuki Açidan Geçersiz İşlemler	161
2.1.4.2.2.1. Ehliyet ve Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemler	162
2.1.4.2.2.2. İrade Bozukluğu Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemler.....	163
2.1.4.2.3. Vergiden Kaçınmaya Yönelik Peçeleme İşlemleri	167
2.1.4.2.3.1. Peçeleme – Muvazaa Karşılaştırılması	170
2.1.4.2.3.2. Vergiden Kaçınma	173
2.1.4.2.3.2.1. Vergiden Kaçınmanın Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi.....	173
2.1.4.2.3.2.2. Vergiden Kaçınmanın Niteliği.....	184
2.1.4.2.3.2.3. Vergiden Kaçınmanın Ölçütleri	188
2.1.4.2.3.2.3.1. Vergisel Çıkar Ölçütü.....	192
2.1.4.2.3.2.3.2. Yapaylık Ölçütü.....	193
2.1.4.2.3.2.3.3. Niyet Ölçütü	199

2.1.4.2.3.2.4. Vergiden Kaçınmanın Önlenmesine Yönelik Yaklaşımlar	201
2.1.4.2.3.2.4.1. İçsel Yaklaşımlar	204
2.1.4.2.3.2.4.2. Dışsal Yaklaşımlar	205
2.1.4.2.3.2.5. Vergiden Kaçınmaya Yönelik İşlemlere Uygulanacak Yaptırımlar.....	207
2.1.4.2.3.3. Vergiden Kaçınma Ekonomik Yaklaşım İlişkisi.....	209
2.2. EKONOMİK YAKLAŞIMIN İSPATTA UYGULANMASI.....	215
2.2.1. Genel Açından İspat ve Delil	216
2.2.2. Vergi Hukukunda İspat ve Delil.....	218
2.2.3. İspat Alanında Ekonomik Yaklaşım.....	219
2.2.3.1. Ekonomik Gerçekliğin Tespitinde Delil Serbestisi	219
2.2.3.2. Ekonomik Gerçekliğin Tespitinde Re'sen Araştırma İlkesi	221
2.2.3.3. Ekonomik Gerçeklik Temelinde İspat Yüğü.....	222
2.3. EKONOMİK YAKLAŞIMIN UYGULAMA SINIRI.....	224
2.3.1. Verginin Kanuniliği İlkesi Yönünden Sınır	228
2.3.1.1. Belirlilik İlkesi Yönünden Sınır	232
2.3.1.2. Kıyas Yasağı Yönünden Sınır	242
2.3.2. Vergiyi Doğuran Olayı Değişirme Yasağı Yönünden Sınır..	247

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HUKUK SİSTEMLERİNDE EKONOMİK YAKLAŞIM VE EKONOMİK ÖZ İLKELERİ

3.1. KARA AVRUPASI HUKUKUNDA ULUSAL UYGULAMALAR.....	260
3.1.1. Almanya.....	260
3.1.1.1. Malların ve Hakların Mülkiyetinin Ekonomik Açıdan Belirlenmesi AO m.39 (Ekonomik Mülkiyet).....	262

3.1.1.2. Hukuka veya Kamu Düzenine Aykırı Davranışlar (AO m.40).....	265
3.1.1.3. Geçersiz Hukuki İşlemler (AO m.41)	266
3.1.1.4. Vergi Planlaması Hakkının Kötüye Kullanılması (AO m.42)	270
3.1.1.4.1. Vergi Planlaması Hakkının Kötüye Kullanımının Ölçütleri	278
3.1.1.4.1.1. Uygunsuzluk Ölçütü	278
3.1.1.4.1.2. Vergisel Çıkar Ölçütü	281
3.1.1.4.1.3. Vergisel Çıkarın Kanununun Amacına Uygun Olmaması	282
3.1.1.4.1.4. Vergiden Kaçınma Niyetinin Varlığı.....	284
3.1.1.4.1.5. Vergiden Kaçınmayı Önlemeye Yönelik Özel Kuralın Uygulama Alanı Bulmaması	287
3.1.1.4.2. Kaçınmanın Varlığına Bağlanan Sonuç	288
3.1.2. Avusturya.....	290
3.1.2.1. Ekonomik Yaklaşım (BAO m.21).....	292
3.1.2.2. Vergiden Kaçınmanın Önlenmesi (BAO m.22).....	293
3.1.2.3. Hukuki Açıdan Geçersiz İşlemlerin Vergilendirilmesi (BAO m.23).....	295
3.1.2.4. Ekonomik Mülkiyet (BAO m.24).....	299
3.2. ANGLO – AMERİKAN HUKUKUNDA ULUSAL UYGULAMALAR.....	300
3.2.1. Birleşik Devletleri.....	302
3.2.1.1. Gregory vs Helvering Kararı (1935)	305
3.2.1.2. ABD Hukukunda İşlemlerin Gerçek Niteliğini Tespit Etmede Başvurulan Öğretiler	308
3.2.1.2.1. Ekonomik Öz (Gerçek Nitelik) Öğretisi.....	309
3.2.1.2.1.1. Ekonomik Öz Öğretisinin Kapsamı	309
3.2.1.2.1.2. Ekonomik Öz Öğretisi ile İlgili Mevzuat: IRC m. 7701(o).....	310
3.2.1.2.2. Ticari Amaç Öğretisi.....	315
3.2.1.2.3. Basamaklı İşlemler Öğretisi	317

3.2.1.3. Öğretilerin Hukuki Sonuçları	318
3.2.2. Birleşik Krallık.....	320
3.2.2.1. Birleşik Krallık Hukukunda İşlemlerin Gerçek Ekonomik Niteliğinin Tespit Edilmesinde Başvurulan Öğretiler ve Dayanak olan Kararlar	322
3.2.2.1.1. Westminster Dükü Kararı.....	324
3.2.2.1.2. Ramsay Öğretisi	326
3.2.2.1.2.1. Ramsay Öğretisini Ortaya Çıkaran Kararlar	326
3.2.2.1.2.1.1. Ramsay Kararı (1982).....	327
3.2.2.1.2.1.2. Furniss vs Dawson Kararı.....	328
3.2.2.1.2.2. Ramsay İlkesinin Uygulanması	329
3.2.2.2. Ramsay Öğretisinin Olası Hukuki Sonuçları.....	330
3.3. ULUSLARARASI VE ULUSÜSTÜ HUKUKTA UYGULAMALAR.....	331
3.3.1. Uluslararası Hukukta Uygulamalar: OECD	334
3.3.1.1. OECD Vergi Model Anlaşması Şerhinde Yer Alan Kılavuz İlke.....	336
3.3.1.2. OECD BEPS Eylem Planı.....	338
3.3.2. Ulusüstü Hukukta Uygulamalar: (EU).....	341
3.3.2.1. Avrupa Adalet Divanı'nın Yaklaşımı Cadbury Schweppes Kararı (C-196/04).....	341
3.3.2.2. EU Komisyonu Önerisi (C-(2012) 8806)	346
3.3.2.2.1. Düzenleme Unsuru.....	347
3.3.2.2.2. Yapaylık Unsuru.....	348
3.3.2.2.3. Vergisel Çıkar Unsuru	349
3.3.2.3. Ulusal Genel Vergiden Kaçınma Kuralları İçin 2016 AB BEPS Önerisi.....	350

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK VERGİ HUKUKUNDA EKONOMİK
YAKLAŞIM İLKESİ UYGULAMASI

4.1. TÜRK VERGİ HUKUKUNDA EKONOMİK YAKLAŞIMIN DAYANAKLARI	351
4.1.1. Türk Vergi Hukukunun Anlam Bakımından Uygulanması ..	353
4.1.1.1. Türk Vergi Hukukunun Anlam Bakımından Uygulanmasında Temel Hareket Noktası (VUK m.19)	356
4.1.1.2. Türk Vergi Hukukunda Yorum (VUK m.3/A-2)	358
4.1.1.3. Türk Vergi Hukukunda Nitelendirme (VUK m.3/B) ...	365
4.1.1.4. Türk Vergi Hukukunda İspat (VUK m.3/B)	365
4.1.2. Türk Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesinin Dayanakları.....	367
4.1.2.1. Anayasal Dayanak.....	367
4.1.2.2. Kanuni Dayanaklar	372
4.2. TÜRK VERGİ HUKUKUNDA EKONOMİK YAKLAŞIMIN HUKUKİ UYGULAMALARI	378
4.2.1. Türk Vergi Hukukunda Ekonomik Yorum	378
4.2.1.1. Ekonomik Yorumun Kapsamı.....	379
4.2.1.2. Ekonomi Yorumun Uygulanması	381
4.2.1.2.1. Ücret Kavramının Yorumlanması	382
4.2.1.2.2. Serbest Meslek Kazancı Kavramının Yorumlanması	391
4.2.1.2.3. Ticari Kazanç Kavramının Yorumlanması	393
4.2.1.2.4. Zirai Kazanç Kavramının Yorumlanması	398
4.2.1.2.5. Gayrimenkul Sermaye İradı Kavramının Yorumlanması	400
4.2.1.2.6. Menkul Kıymet Sermaye İradı Kavramının Yorumlanması	404
4.2.1.2.7. Diğer Kazanç ve İrat Kavramının Yorumlanması	406
4.2.2. Türk Vergi Hukukunda Ekonomik İrdeleme	407

4.2.2.1. Geçersiz İşlemlerin Vergilendirilmesi	409
4.2.2.1.1. Genel Açıklama.....	412
4.2.2.1.2. Vergiyi Doğuran Olayın Geçmişe Etkili İptalinin Vergisel Sonuçları.....	419
4.2.2.2. Hukuka Aykırı İşlemlerin Vergilendirilmesi (VUK m.9/2)	427
4.2.2.2.1. Hukuka ve Ahlaka Aykırı İşlemlerin Vergilendirilmesi İçin Gereken Koşullar.....	429
4.2.2.2.2. Türk Vergi Hukukunda Hukuka Aykırı Faaliyetlerin Kapsamı.....	432
4.2.2.2.2.1. Yapılması Doğrudan Kanuna Aykırı Olan Faaliyetler	434
4.2.2.2.2.2. Yapılması Düzenleyici İşlemlerle İzne Bağlanmış Faaliyetlerin İzinsiz Olarak Yapılması...	437
4.2.2.2.2.3. Belirli Kişi veya Kuruluşların Sınırlandırılmış Faaliyet Alanlarının Dışına Çıkmaları.....	445
4.2.2.2.3. Kazanç Müsaderesi Uygulamasının Yasak Faaliyetlerin Vergilendirmesine Etkisi.....	447
4.2.2.3. Peçeleme İşlemlerinin Vergilendirilmesi	454
4.2.2.3.1. Peçeleme İle İlgili Kanuni Düzenlemeler.....	454
4.2.2.3.1.1. Genel Düzenleme.....	455
4.2.2.3.1.2. Özel Düzenlemeler.....	457
4.2.2.3.1.2.1. Kağıtların Niteliğinin Belirlenmesi (DVK m.4)	458
4.2.2.3.1.2.2. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı (KVK m.7)	459
4.2.2.3.1.2.3. Örtülü Sermaye (KVK m.12).....	461
4.2.2.3.1.2.4. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı (KVK m.13).....	463
4.2.2.3.1.2.5. Tapu ve Kadastro Harcında Gerçek Bedel Tespiti (Harçlar Kanunu m.63)	466
4.2.2.3.2. Peçeleme İşlemlerin Tespiti.....	468
4.2.2.3.3. Peçeleme İşlemlerinde İspat.....	473
4.2.2.3.4. Peçeleme İşlemlerinin Vergisel Sonuçları	475

4.2.3. Ekonomik Yaklaşım İlkesinin İspat ve Delil Alanında Uygulanması (Türk Vergi Hukukunda İspat ve Delil).....	479
4.2.3.1. Delil Serbestliği İlkesi (VUK m.3/B-2)	480
4.2.3.2. Yükümlünün Defter ve Belge Düzenine Uyma Ödevi ve İbraz Yükümlülüğü.....	486
4.2.3.3. Ekonomik, Ticari ve Teknik Gereklere Uymayan Normal ve Alışılmış Olmayan Durumlarda İspat Yükü (VUK m.3/B-3)	490
4.2.3.4. Re'sen Araştırma İlkesi (İYUK m.20/1).....	496
4.2.4. Türk Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesine Yönelik Değerlendirmeler, Eleştiriler ve Öneriler.....	497
SONUÇ	507
KAYNAKÇA	529